

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Syväväärennökset digipalvelusäädöksessä ja tekoälysäädöksessä

Miten säädöksiä voidaan soveltaa rinnakkain?

Aineettomat oikeudet datayhteiskunnassa 2025

Notaarityö

Laatija:

Santeri Korsi

5.4.2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ / Tutkielma

Oppiaine: Aineettomat oikeudet

Tekijä: Santeri Korsi

Otsikko: Syväväärennökset digipalvelusäädöksessä ja tekoälysäädöksessä – Miten säädöksiä voidaan soveltaa rinnakkain?

Ohjaaja: Tuomas Mylly

Sivumäärä: 28 sivua

Päivämäärä: 5.4.2026

Notaarityön tarkoituksena on selvittää, kuinka Euroopan unionin digipalvelusäädöksen ja tekoälysäädöksen syväväärennösartikloja voidaan soveltaa rinnakkain voimassa olevan oikeuden, EU:n virallislähteiden sekä oikeuskirjallisuuden perusteella. Molemmat säädökset ovat tuoreita, minkä takia niitä yhdistävää oikeustieteellistä tutkimusta on vielä vähän. Notaarityö pohjautuu Aineettomat oikeudet datayhteiskunnassa -kurssilla kirjoitettuun seminaarityöhön.

Syväväärennosten leviäminen verkossa on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Tämän taustalla on muun muassa tekoälyn kiihtynyt kehitys, joka on helpottanut syväväärennosten luomista. EU-oikeudessa syväväärennöksiä säädellään digipalvelusäädöksessä ja tekoälysäädöksessä osana EU:n nykyistä datastrategiaa. Notaarityössä totean molempien säädösten sääntelevän syväväärennöksiä samalla tavalla, eli syväväärennosten keinotekoisien alkuperän ilmoittamisella avoimesti. Tämän takia notaarityö keskittyy selvittämään säädösten käytännön soveltamisen yhteneväisyydet ja erot sekä säädösten soveltamista päällekkäisissä tilanteissa.

Notaarityön tutkimusmenetelmä on lainopillinen. Säädösten tuoreuden takia oikeuskäytäntöä ei valitettavasti ole, joten työ pohjautuu muihin oikeuslähteisiin. Notaarityössä systematisoin säädöstekstiä, säädöksen perusteluita, virallislähteitä sekä oikeuskirjallisuutta. Työn pohjalta totean, että säädöksiä yhdistää samanlaiset avoimuusveloitteet ja lähes identtiset syväväärennosten määritelmät. Säädöksiä erottaa eniten veloitteiden sitovuus, kohde ja täytäntöönpano.

Työn keskeinen tutkimustulos on se, että tekoälysäädös ohjaa käytännössä myös digipalvelusäädöksen soveltamista, koska unionin virallislähteet ja käytännesäännöt korostavat tekoälysäädöksen sisältävän syväväärennosten avointa merkitsemistä koskevat parhaat käytännöt. Vaikkakin digipalvelusäädöksen kohde ja tavoite eroavat tekoälysäädöksestä, jää se silti ilman omia konkreettisia soveltamisohjeita ja sen merkitys säädösten rinnakkaisessa täytäntöönpanossa jää vähäiseksi. Toinen keskeinen huomio on se, että molemmat säädökset sisältävät soveltamisaloissaan tiettyjä rajoituksia, jotka mahdollistavat tilanteen, jossa tietyt syväväärennökset jäävät ilman minkäänlaista sääntelyä. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista ja onkin toivottavaa, että Euroopan unioni korjaa tämän sääntelyaukon tulevaisuudessa.

Avainsanat: Syväväärennökset, tekoäly, EU-oikeus

Sisällys

Syväväärennökset digipalvelusäädöksessä ja tekoälysäädöksessä.....	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	VIII
1 Johdanto	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Tutkimuskysymys ja menetelmä.....	2
2 Digipalvelusäädös	3
2.1 Johdatus Digipalvelusäädöksen sisältöön	3
2.2 35 artiklan sisältö	4
2.2.1 Säädösteksti ja sen perustelut.....	4
2.2.2 Virallislähteet	6
2.3 Sääntelyn kohde.....	9
2.4 Sääntelyn täytäntöönpano.....	10
2.5 Syväväärennosten määritelmä DSA:ssa	11
3 Tekoälysäädös	13
3.1 Johdatus tekoälysäädöksen sisältöön	13
3.2 50 artiklan sisältö	13
3.2.1 Säädösteksti ja sen perustelut.....	13
3.2.2 Virallislähteet	15
3.3 Sääntelyn kohde.....	17
3.4 Sääntelyn täytäntöönpano.....	19
3.5 Syväväärennosten määritelmä AIA:ssa	19
4 DSA:n ja AIA:n rinnakkaissoveltaminen	21
4.1 Syväväärennosten määritelmä.....	21
4.2 Velvoitteiden soveltaminen	22
4.3 Sääntelykokonaisuuden kohteet.....	23
4.4 Sääntelykokonaisuuden täytäntöönpano	25
5 Johtopäätökset	26

Lähteet

Kirjallisuus

Eder, Niklas, Making Systemic Risk Assessments Work: How the DSA Creates a Virtuous Loop to Address the Societal Harms of Content Moderation. *German Law Journal*, Vol 25, No 7, 2024.

Husovec, Martin, *Principles of the Digital Services Act*. OUP Oxford, 2024.

Łabuz, Mateus, Regulating Deep Fakes in the Artificial Intelligence Act. *ACIG*, Vol 2, No 1, 2023.

Łabuz, Mateus, Deep fakes and the Artificial Intelligence Act—An important signal or a missed opportunity? *Policy & Internet*, Vol 16, No 4, 2024.

Lindroos-Hovinheimo, Susanna – Koivisto, Ida – Koulu, Riikka – Sankari, Suvi, *Tekoälyn sääntely*. Alma Insights, 2025.

Pehlivan, Ceyhun Necati – Forgó, Nikolaus – Valcke, Peggy, *The EU Artificial Intelligence (AI) Act: A Commentary*. Kluwer Law International, 2024.

Salvi, Clementina, The Challenges of Deepfake Technology in the context of Political Disinformation. s. 185-200 teoksessa Bergström, Maria – Mitsilegas, Valsamis (toim.), *EU Law in the Digital Age: Swedish Studies in European Law*. Hart publishing, 2025.

Stringhi, Elisabetta, The Due Diligence Obligations of the Digital Services Act: a New Take on Tackling Cyber-Violence in the EU? *International Review of Law, Computers & Technology*, Vol 38, No 2, 2024.

Voigt, Paul – Hullén, Nils, *The EU AI Act*. Springer Berlin Heidelberg, 2024.

Wilman, Folkert – Kalèda, Saulius Lukas – Loewenthal, Paul-John, The EU Digital Services Act. OUP Oxford, 2024.

Virallislähteet

Asetus (EU) 2022/2065, Digipalvelusäädös.

Asetus (EU) 2024/1689, Tekoälysäädös.

Asetus (EU) 2016/679, Yleinen tietosuoja-asetus

Euroopan unionin Toiminnasta Tehty Sopimus, SEUT.

Code of Conduct on Disinformation, 2025.

Commission Guidelines for providers of Very Large Online Platforms and Very Large Online Search Engines on the mitigation of systemic risks for electoral processes pursuant to Article 35(3) of Regulation (EU) 2022/2065, C/2024/3014.

Commission Guidelines on measures to ensure a high level of privacy, safety and security for minors online, pursuant to Article 28(4) of Regulation (EU) 2022/2065, C/2025/5519.

Commission First Draft Code of Practice on Transparency of AI-Generated Content, 2025.

Commission Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Amending Regulations (EU) 2024/1689 and (EU) 2018/1139 as Regards the Simplification of the Implementation of Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Digital Omnibus on AI), 2025/0359.

First report of the European Board for Digital Services in cooperation with the Commission pursuant to Article 35(2) DSA on the most prominent and recurrent systemic risks as well as mitigation measures, 2025.

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, Euroopan datastrategia, 2020.

Medialähteet

Commission Press Release, Commission fines X €120 million under the Digital Services Act, 5.12.2025

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2934 (Luettu 8.12.2025).

Gillet, Francesca, Twitter pulls out of voluntary EU disinformation code. BBC News, 27.5.2023. <https://www.bbc.com/news/world-europe-65733969> (Luettu 24.3.2026)

Helin, John, Elon Muskin tekoälybotti muokkaa seksuaalis-sävytteisiä bikini-kuvia naisista ja ala-ikäisistä. Helsingin Sanomat 4.1.2026, <https://www.hs.fi/maailma/art-2000011727266.html> (Luettu 6.1.2026).

Kyberturvallisuuskeskuksen viikkokatsaus - 3/2024. kyberturvallisuuskeskus.fi 19.1.2024, päivitetty 22.1.2024, <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/fi/ajankohtaista/kyberturvallisuuskeskuksen-viikkokatsaus-032024> (Luettu 5.12.2025).

Somers, Meredith, Deepfakes, Explained. MIT Sloan 21.7.2020, <https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/deepfakes-explained> (Luettu 26.1.2026).

Hurst, Luke, How a fake image of a Pentagon explosion shared on Twitter caused a real dip on Wall Street. euronews 23.5.2023, <https://www.euronews.com/next/2023/05/23/fake-news-about-an-explosion-at-the-pentagon-spreads-on-verified-accounts-on-twitter> (Luettu 6.1.2026).

X DSA Transparency report, 10/2024 <https://transparency.x.com/dsa-transparency-report.html> (Luettu 24.3.2026)

Oikeuskäytäntö

EUT Case T-348/23 Zalando SE v European Commission.

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin Tuomioistuin
DSA	Digital Services act / Digipalvelusäädös
AIA	AI Act / Tekoälysäädös
GDPR	General Data Protection Regulation / Yleinen tietosuojasetus
VLOP	Very Large Online Platform / Erittäin suuri verkkoalusta
VLOSE	Very Large Online Search Engine / Erittäin suuri verkossa toimiva hakukone

1 Johdanto

1.1 Taustaa

Syvävääreännökset ovat aidolta vaikuttavaa kuva-, video- tai äänimateriaalia, joka on yleensä tuotettu tekoälyn avulla käyttäen olemassa olevia materiaaleja.¹ Termi syvävääreännös (Deepfake) sai alkunsa vuonna 2017 samannimiseltä Reddit-käyttäjältä, joka latasi alustalle julkisuuden henkilöistä väärennettyä pornografiaa.² Syvävääreännökset ovat yleistyneet viime vuosien aikana tekoälyjärjestelmien nopean kehityksen ansiosta. Tämän kaltainen kuvamateriaalin manipulointi on jo pitkään ollut olemassa, mutta tekoälyn avulla syvävääreännösten luominen on helpottunut ja niiden luomiseen tarvittavan materiaalin määrä on vähentynyt. Tekoälyjärjestelmien kehitys on myös johtanut siihen, että syvävääreännöksiä on entistä vaikeampi erottaa todellisista materiaaleista. Syvävääreännöksillä on paljon merkitystä muun muassa disinformaation ja ilman suostumusta tehdyn syvävääreennetyn pornografian levittämisessä, minkä takia sääntelyn tarve on lisääntynyt. Syvävääreännökset ovatkin nousseet viime aikoina myös otsikoihin, kun esimerkiksi viestipalvelu X:n tekoälybotti seksualisoi palveluun julkaistuja naisten ja lasten kuvia.³

Syvävääreännöksiä säädellään Euroopan unionin tuoreissa digipalvelusäädöksessä sekä tekoälysäädöksessä. Nämä molemmat ovat osa unionin vuonna 2020 julkaisemaa datastrategiaa. Strategian tavoitteena on luoda datan sisämarkkinat, jossa toimijoilla on vaivaton pääsy lähes rajattomaan määrään dataa. Näin Euroopan datataloutta saadaan kehitettyä eteenpäin.⁴ Tekoälysäädös (AIA) astui voimaan vuonna 2024 ja sen soveltaminen aloitetaan vaiheittain vuoteen 2027 mennessä.⁵ Säädöksen tavoitteena on asettaa velvoitteita tekoälyjärjestelmien tarjoajille ja käyttönottajille. Digipalvelusäädös (DSA) astui voimaan vuonna 2022 ja sen soveltaminen aloitettiin vuonna 2024.⁶ DSA:n tavoitteena on suojella kuluttajia alustapalvelujen kautta jaettavalta haitalliselta ja laittomalta sisällöltä.

¹ Kyberturvallisuuskeskus 2024.

² Somers 2020, MIT Sloan.

³ Helin 2026, Helsingin Sanomat.

⁴ Komission tiedonanto 19.2.2020.

⁵ AIA 113 artikla.

⁶ DSA 93 artikla.

Sekä DSA:ta ja AIA:ta on tutkittu paljon niiden uutuuden ja sääntelytavoitteiden takia. Myös DSA:n ja AIA:n yhdistävää tutkimusta on tehty⁷, mutta niiden näkökulmana on ollut tarkastella säännösten tehokkuutta syväväärensä haittavaikutusten kitkemisessä. Tarkoitukseni onkin siis tarkastella näiden säädösten soveltamisaloja ja pohtia, miten niiden rinnakkaissoveltaminen voisi toteutua.

1.2 Tutkimuskysymys ja menetelmä

Tutkimuskysymykseni on: Miten digipalvelusäädöksen ja tekoälysäädöksen syväväärensä koskevat artiklat soveltuvat rinnakkain? Tähän kysymykseen vastatakseni minun täytyy ensin vastata alakysymyksiin, miten DSA:n 35 artiklan 1 kohdan alakohtaa k ja siihen liittyviä artikloja sovelletaan, ja miten AIA:n 50 artiklan 4 kohdan 1. kappaletta ja siihen liittyviä artikloja sovelletaan. Tämä tutkimus ei käsittele artiklan 4 kohdan 2. kappaletta, joka sääntelee yleisölle yleisestä edusta tiedottavaa tekstiä, jota on tekoälyjärjestelmän avulla manipuloitu. Tämä tutkimus ei myöskään keskity artiklan 2 kohtaan, joka sääntelee osaltaan synteettistä sisältöä tuottavien tekoälyjärjestelmien tarjoajien läpinäkyvyysvelvoitteita.

Tutkimukseni hyödyntää lainopillista tutkimusmenetelmää. Artiklojen soveltamisalan ja tulkinnan löytämiseksi aion analysoida ja systematisoida säädöstekstiä, säädöksen perustelukappaleita, säädöksen ulkopuolisia virallislähteitä sekä aiheeseen relevanttia oikeuskirjallisuutta. Tästä aiheesta ei ole vielä ilmennyt oikeuskäytäntöä, minkä takia tutkimus pohjautuu pitkälti ns. soft law-lähteisiin. Soft law-lähteet eivät ole sitovaa oikeutta, mikä on otettava huomioon niihin vedotessa.

Tutkielmassani ensin analysoin erikseen DSA:n ja AIA:n syväväärensä säännösten sisältöä, soveltamisalaa, täytäntöönpanoa sekä säädöksissä käytettyä syväväärensä määritelmiä. Tämän jälkeen vertailen havaintojani ja pyrin luomaan käsityksen siitä, miten säännöksiä voidaan soveltaa rinnakkain. Lopuksi esitän johtopäätökseni.

⁷ Esim. Salvi 2025 ja Hristov 2025.

2 Digipalvelusäädös

2.1 Johdatus Digipalvelusäädöksen sisältöön

Euroopan unionin digipalvelusäädöksen tavoitteet luetellaan säädöksen 1 artiklassa. Sen mukaan säädös edistää unionin sisämarkkinoita vahvistamalla turvallista, ennustettavaa ja luotettavaa verkkoympäristöä koskevia yhdenmukaistettuja sääntöjä. Näiden sääntöjen on tarkoitus helpottaa innovointia ja suojella tehokkaasti perusoikeuksia. Säädöstä sovelletaan välityspalveluihin, joiden vastaanottajilla on toimipaikka tai jotka sijaitsevat unionin sisällä.⁸ Koska kyseessä on Euroopan unionin asetus, on säädöksen teksti sisällöltään ja muodoltaan suoraan velvoittava kaikissa jäsenvaltioissa.⁹ Tavoitteiden saavuttamiseksi DSA sääntelee välityspalveluita kolmella eri tavalla: määrittelemällä, milloin välityspalveluiden tarjoaja on vastuussa sen välittämästä tiedosta (II luku), asettamalla välityspalveluiden tarjoajille niiden toimintaan liittyviä huolellisuusvelvoitteita (III luku) sekä määrittelemällä säädöksen noudattamisen täytäntöönpanon, valvonnan ja noudattamatta jättämisen seuraamukset (IV luku).

III luvun 5 jakso säätelee erittäin suurten verkkoalustojen (VLOP) sekä erittäin suurten verkossa toimivien hakukoneiden (VLOSE) lisähuolellisuusvelvoitteita. DSA asettaa 34 artiklassa VLOP ja VLOSE tarjoajille velvoitteen toteuttaa riskianalyysyjä niiden palveluihin liittyvistä järjestelmistä. DSA 35 artikla velvoittaa VLOP ja VLOSE tarjoajia suorittamaan riskianalyysien tuloksien pohjalta riskinvähentämistoimenpiteitä. Artikla antaa myös esimerkkejä mahdollisista toimenpiteistä, joista yksi koskee syväväärennettyyn sisältöön reagoimista. Artiklan 2 ja 3 kohta sääntelevät, että Euroopan digitaalisten palveluiden lautakunnan (myöhemmin vain lautakunta) on annettava raporteissaan parhaita käytäntöjä riskien vähentämiseksi ja että komissio voi antaa suuntaviivoja artiklan soveltamisesta ja toimenpiteiden suosittelemisesta. DSA:n 45 artikla mahdollistaa käytäntösääntöjen laatimisen säädöksen soveltamisen selkeyttämisestä. DSA IV luvussa määritellään säädöksen täytäntöönpanon ja valvonnan toimivaltaisista viranomaisista. III luvun 5 jakson täytäntöönpanosta vastaa yksinomaisesti komissio.¹⁰

⁸ DSA 2 artikla.

⁹ SEUT 288 artikla.

¹⁰ DSA 56 artikla.

2.2 35 artiklan sisältö

2.2.1 Säädösteksti ja sen perustelut

Syväväärennöksiä säännellään DSA:n 35 artiklassa, erityisesti sen 1 kohdan alakohdassa k. Artiklan sisältöä on avattu johdantokappaleen perusteluissa 86–90. Artiklan 1 kohdan mukaan:

Erittäin suurten verkkoalustojen ja erittäin suurten verkossa toimivien hakukoneiden tarjoajien on otettava käyttöön kohtuullisia, oikeasuhteisia ja tehokkaita riskinvähentämistoimenpiteitä, jotka on mitoitettu vastaamaan 34 artiklan mukaisesti tunnistettuja erityisiä järjestelmäriskejä, kiinnittäen erityistä huomiota tällaisten toimenpiteiden perusoikeuksiin kohdistuviin vaikutuksiin.

Riskienvähentämistoimenpiteet on siis mitoitettava vastaamaan 34 artiklan riskianalyysin tuloksia. 34 artiklan riskianalyseissä on otettava huomioon neljä eri järjestelmäriskien luokkaa: laittoman sisällön levittäminen, mahdolliset kielteiset vaikutukset perusoikeuksiin, mahdolliset kielteiset vaikutukset kansalaiskeskusteluun, vaalimenettelyihin ja yleiseen turvallisuuteen sekä mahdolliset kielteiset vaikutukset sukupuolittuneeseen väkivaltaan, kansanterveyteen ja alaikäisten suojeluun. Syväväärennöksiin voidaan kohdistaa riskienvähentämistoimenpiteitä vain, jos ne kuuluvat yhteen tai useampaan järjestelmäriskien luokkaan. Syväväärennöksillä voi olla lukuisia haitallisia vaikutuksia, joista erityisesti vaalimanipulointiin liittyvän disinformaation sekä syväväärennetyn pornografian jakaminen voidaan katsoa kuuluvan edellä mainittujen järjestelmäriskien alle. Täten siis on tulkittavissa, että VLOP ja VLOSE tarjoajien tulisi ottaa huomioon myös syväväärennökset ja niiden vaikutukset omissa riskianalyseissään.

34 artiklan vastaavuuden lisäksi 35 artiklan toimenpiteiden on oltava kohtuullisia, oikeasuhteisia sekä tehokkaita. Toimenpiteiden tulisi myös noudattaa kaikkia DSA:n huolellisuusvaatimuksia.¹¹ Perusteluissa on myös täsmennetty, että oikeasuhteisuudella tarkoitetaan toimenpiteen suhdetta tarjoajien taloudellisiin valmiuksiin ja tarpeeseen välttää palvelun käyttöön kohdistuvia tarpeettomia rajoituksia. VLOP ja VLOSE tarjoajat omaavat kokonsa takia yleensä laajat resurssit, mutta niiltäkään ei voida vaatia liikoja rasituksia.¹² Perusoikeuksista perusteluissa on myös nostettu erityisesti esiin toimenpiteiden vaikutus

¹¹ DSA johdanto-osa 86 perustelukappale.

¹² Wilman – Kaléda – Loewenthal 2024 s. 267.

sananvapauteen.¹³ Artiklassa siis määritellään toimenpiteiden luonne, mutta niille ei anneta konkreettista muotoa. Tämä on ymmärrettävää, sillä toimenpiteen muoto riippuu paljon siitä, minkälaiseen järjestelmäriskiin toimenpiteellä pyritään vaikuttamaan. Siksi artikla sisältää myös alakohdat a–k, jotka antavat esimerkkejä erilaisista toimenpiteistä. Näitä ovat muun muassa palveluiden suunnittelun, ehtojen, algoritmien ja tiedotuksen mukauttaminen. Tälle tutkimukselle kuitenkin tärkein alakohta on k, joka käsittelee syvävääreännöksistä koituvien riskien vähentämistä.

k) sen varmistaminen, että tietty tieto on erotettavissa selvästi erottuvien merkintöjen avulla, kun se esitetään niiden verkkorajapinnoilla, jos se on tuotettua tai manipuloitua kuva-, ääni- tai videosisältöä, joka selvästi muistuttaa olemassa olevia henkilöitä, esineitä, paikkoja tai muita tahoja tai tapahtumia ja antaa henkilölle valheellisen vaikutelman siitä, että se on aito tai totuudenmukainen; lisäksi sellaisen helppokäyttöisen toiminnon tarjoaminen, jonka avulla palvelun vastaanottajien on mahdollista ilmoittaa tällaisista tiedoista.

Alakohta ei suoraan nimeä syvävääreännöksiä, mutta sisältää niitä vastaavan määritelmän, joka on lähes identtinen esimerkiksi tekoälysäädöksen määritelmän kanssa.¹⁴ Määritelmän lisäksi alakohdassa annetaan kaksi toimenpide-ehdotusta syvävääreännösten aiheuttamien riskien vähentämiseksi. Ensinnäkin palveluilla esiintyvän syvävääreännetyksen sisällön on oltava ”erotettavissa selvästi erottuvien merkintöjen avulla” muusta sisällöstä. Toiseksi palveluilla pitäisi olla helppokäyttöinen ilmoitusjärjestelmä syvävääreännetyksen sisällön ilmiantamiseksi. Säädöksen perustelut eivät valitettavasti avaa tätä kyseistä alakohtaa ja sen tulkintaa. Sen sijaan perusteluissa korostetaan, että toimenpiteiden valitsemisen tulisi perustua parhaisiin käytettävissä oleviin tietoihin, sekä että toimenpiteiden valmistelussa tulisi kuulla kaikkia ryhmiä, joihin toimenpide voi vaikuttaa.¹⁵

Alakohdan ensimmäinen toimenpide on siis avoimuusvelvoite. Syvävääreännetyksen sisällön keinoitekoista alkuperää ei saisi piilottaa, vaan käyttäjiä pitää erityisesti tiedottaa siitä. Sanamuodot ”tieto on erotettavissa” ja ”selvästi erottuvien merkintöjen avulla” kuvaavat tätä velvollisuutta. Tämä toimenpide antaa siis verkkoalustoille kehotuksen puuttua alustoilla esiintyviin syvävääreännöksiin, joita on ladattu kyseiselle alustalle. Toinen toimenpide on ilmoitusmenettelyn mahdollistaminen. Tämä sopii yhteen muiden DSA:n

¹³ DSA johdanto-osa 86 perustelukappale.

¹⁴ AIA 3 artikla 60 kohta: ”tekoälyllä tuotettua tai käsiteltyä kuva-, ääni- tai videosisältöä, joka muistuttaa olemassa olevia henkilöitä, esineitä, paikkoja, toimijoita tai tapahtumia ja joka antaa henkilölle valheellisen vaikutelman siitä, että se on aito tai totuudenmukainen.”

¹⁵ DSA johdanto-osa 90 perustelukappale.

ilmoitusmenettelyvelvoitteiden kanssa.¹⁶ Niiden kohdalla kuitenkin kyse on vain laittoman sisällön ilmiantamisesta, mikä ei välttämättä tarkoita syväväärennöksiä. Tämä on hyvä ilmoitusmenettelyn laajennus, sillä ilmoitusten rajaaminen vain laittomaan sisältöön jättää paljon haitallista sisältöä ilman sääntelyä.

On kuitenkin tärkeää huomioida, että alakohta k ja kaikki muutkin alakohdat sitä ennen, ovat ainoastaan esimerkkejä riskienvähentämistoimenpiteistä, joilla voidaan ratkaista joitakin järjestelmäriskkejä. Tätä esimerkkien listaa selittää se, että säädöksen valmisteluvaiheessa jäsenvaltiot eivät päässeet yhteisymmärrykseen joistain sääntelykohteista, kuten syväväärennöksistä. Poliittisena kompromissina näitä sääntelykohteita sisällytettiin artiklan alakohdiksi, jolloin VLOP ja VLOSE tarjoajia vain kehoitetaan ottamaan toimenpiteitä huomioon.¹⁷ Artiklan konkreettinen soveltaminen jää itse VLOP ja VLOSE tarjoajien päätettäväksi. Tätä tarjoajien valinnanvapautta ei ole suoraan kirjattu 35 artiklaan niin kuin se on kirjattu 36 artiklaan.¹⁸ Kirjallisuudessa on todettu, että vaikka tämä valinnanvapaus on 35 artiklassa sanomattomana mukana, voi sen suora puuttuminen johtaa mahdollisiin tulkintaongelmiin.¹⁹

Artiklan käytännön soveltamista ja velvoittavuutta varten on laadittu myös artiklan 2 ja 3 kohdat, joiden mukaan lautakunta julkaisee vuosittain raportteja ilmestyneistä järjestelmäriskeistä ja parhaista käytännöistä niiden vähentämiseksi, ja komissio voi antaa suuntaviivoja artiklan soveltamisesta. Nämä eivät ole suoraan velvoittavia, mutta niillä voi olla merkitystä, koska niiden noudattamatta jättäminen nostaa myös 34 ja 35 artiklojen noudattamatta jättämisen riskiä.²⁰ Lisäksi DSA mahdollistaa vapaaehtoisten käytännesääntöjen laatimisen.²¹

2.2.2 Virallislähteet

Lautakunta julkaisi ensimmäisen vuotuisen raporttinsa marraskuussa 2025. Raportin laatimiseksi lautakunta on käyttänyt VLOP ja VLOSE tarjoajien teettämiä riippumattomia tarkastuksia, joista on säädetty DSA 37 artiklassa. Tarkastusten perusteella lautakunta on nostanut esille yleisiä järjestelmäriskkejä sekä parhaita käytäntöjä niiden vähentämiseksi. DSA

¹⁶ Esimerkiksi DSA 20 artikla.

¹⁷ Husovec 2024 s. 324–325.

¹⁸ DSA 36 artikla 5 kohta: ”Tarjoajalla tai tarjoajilla - - on oikeus valita toteutettava - - erityistoimenpide.”

¹⁹ Wilman – Kaléda – Loewenthal 2024 s. 269.

²⁰ Eder 2024 s. 1211.

²¹ DSA 45 artikla.

ei missään kohtaa mainitse syvävääreännöksiä suoraan nimeltä, mutta raportissa sen sijaan syvävääreännökset mainitaan muutamankin kerran.

Ensimmäiseksi syvävääreännökset mainitaan esimerkkinä järjestelmäriskeinä liittyen yksityis- ja perhe-elämän perusoikeuteen sekä sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan.²² On hyvä huomioda, että nämä molemmat nostot rinnastavat syvävääreännöksiä niiden räikeään ilmenemismuotoon eli syvävääreennettyyn ja ilman suostumusta tehtyyn pornografiaan eikä niinkään käsittele syvävääreännöksiä disinformaation levittäjinä. Näillä nostoilla on kuitenkin merkitystä, koska ne osoittavat, että syvävääreännöksillä on mahdollisuus aiheuttaa DSA:n mukaisia järjestelmäriskejä ja sen takia VLOP ja VLOSE tarjoajien tulisi siis ottaa ne huomioon riskienvähentämistoimenpiteissä.

Toiseksi raportissa tuodaan esille muutama esimerkki VLOP ja VLOSE tarjoajien ottamista riskientoimenpiteistä koskien syvävääreännöksiä. Ensinnäkin tarjoajat päivittävät ehtojaan 35 artiklan alakohdan b mukaisesti ottaen huomioon muun muassa syvävääreännökset.²³ Toiseksi tarjoajat käyttivät tekoälyjärjestelmiä tunnistamaan tekoälyllä tuotettua sisältöä sekä kehittivät toimintatapoja, joiden tavoitteena oli estää tekoälyn käyttöä oikeiden ihmisten imitoimiseksi.²⁴ Nämä jälkimmäiset toimenpiteet on rinnastettu 35 artiklan alakohtaan k. Tämä osoittaa, että kyseessä on alakohdan k soveltamisen parhaita käytäntöjä lautakunnan mukaan. Valitettavasti nämäkin toimenpiteet jäivät tulkinnanvaraisiksi, sillä raportti ei esimerkiksi avaa, millä tavoin tarjoajat ovat muuttaneet toimintatapojaan.

Komissio on kirjoittamishetkeen mennessä julkaissut kahdet suuntaviivat koskien DSA:n soveltamista: komission suuntaviivat toimenpiteille alaikäisten korkeatasoisen yksityisyydensuojan ja turvallisuuden varmistamiseksi verkossa sekä komission suuntaviivat VLOP ja VLOSE tarjoajille vaaliprosesseihin liittyvien järjestelmäriskien vähentämisestä. Alaikäisten suojelua koskevissa suuntaviivoissa todetaan syvävääreännösten osalta vain se, että ne voivat vaikuttaa alaikäisten käyttäytymiseen internetissä, mikä voi johtaa turvallisuus- ja yksityisyysriskeihin.²⁵ Muuten syvävääreännöksiä tai 35 artiklan alakohtaa k ei käsitellä suuntaviivoissa sen enempää.

²² Lautakunta raportti (2025) 3.2 (s. 18) ja 3.4 (s. 24).

²³ Lautakunta raportti (2025) 4.3 (s. 34).

²⁴ Lautakunta raportti (2025) 4.6 (s. 38).

²⁵ Komission suuntaviivat C/2025/5519 Johdanto 2 kohta.

Vaaliprosesseja koskevat suuntaviivat sen sijaan käsittelevät syvävääreännöksiä paljon laajemmin. Suuntaviivoissa kehoitetaan toteuttamaan toimenpiteitä, joilla käyttäjät pystyvät paremmin arvioimaan heille esitetyn sisällön alkuperää, esimerkiksi faktantarkistusmerkinnät ja kehotteet arvioida sisältöä kriittisesti.²⁶ Tässä kohtaa ei viitata suoraan syvävääreännöksiin, mutta toimenpiteet ovat silti relevantteja, koska syvävääreännöksillä on suuri merkitys disinformaation levittämisessä. Syvävääreännökset mainitaan ensimmäisen kerran nimeltä suuntaviivojen 3.3. luvun kohdassa 37. Tässä komissio toteaa, että tekoälyseudös sisältää 35 artiklan soveltamisen parhaat käytännöt syvävääreännöksiä varten eli niiden merkitsemistä koskevat vaatimukset. Komissio suosittelee VLOP ja VLOSE tarjoajia sovittamaan käytäntönsä AIA mukaisiksi. Tämän jälkeen suuntaviivat vain toistavatkin AIA 50 artiklan mukaisia velvoitteita.²⁷

Suuntaviivojen toimenpiteet rajoittuvat kuitenkin vain vaaliprosesseihin ja ne on pääsääntöisesti osoitettu vain VLOP ja VLOSE tarjoajille.²⁸ Merkittävintä näissä suuntaviivoissa on kuitenkin se, että komissio haluaa korostaa AIA:n roolia syvävääreännösten sääntelyssä. Nämä suuntaviivat yhdistävät VLOP ja VLOSE tarjoajat suoraan AIA:n sääntelyyn, vaikkakin vain vaaliprosessien osalta.

DSA mahdollistaa vapaaehtoisten käytännesääntöjen laatimisen, joissa allekirjoittajat sitoutuvat yhteisiin toimenpiteisiin tai soveltamisratkaisuihin. Tämän tutkimuksen kannalta relevantit käytännesäännöt ovat disinformaatiota koskevat käytännesäännöt, jotka laadittiin ensimmäisen kerran vuonna 2018, vahvistettiin vuonna 2022 ja lautakunta hyväksyi ne osaksi DSA:n sääntelykokonaisuutta vuonna 2025. Käytännesäännöillä on 42 allekirjoittajaa, joista 5 ovat myös komission nimeämiä VLOP tai VLOSE tarjoajia.²⁹ Käytännesäännöt sisältävät kaksi syvävääreännöksiä mainitsevia velvoitteita (engl. commitment) sekä muutamia toimenpiteitä (engl. measure), joilla on tarkoitus täyttää velvoite.

Käytännesääntöjen velvoite 14 pyrkii luomaan yhteisymmärryksen allekirjoittajien kesken siitä, minkälainen toiminta voidaan lukea manipuloivaksi ja harhaanjohtavaksi. Tässä yhtenä esimerkkinä mainitaan ”ilkivaltaiset” syvävääreännökset (eng. malicious deep fakes). Tämä osoittaa, että allekirjoittajien kesken on yhteisymmärrys siitä, että syvävääreännökset voivat

²⁶ Komission suuntaviivat C/2024/3014 3.2.1 luku 27 kohta alakohta c.

²⁷ Komission suuntaviivat C/2024/3014 3.3. luku 40 kohta alakohta b.

²⁸ Komission suuntaviivat C/2024/3014 2 luku.

²⁹ VLOP tai VLOSE allekirjoittajia ovat Google, Meta, LinkedIn, Microsoft (Ads ja Bing) sekä TikTok.

olla haitallisia. Käytännesäännöt eivät kuitenkaan täsmennä, milloin syvävääreännökset ovat ”ilkivaltaisia.” Velvoite 15 velvoittaa allekirjoittajia, jotka kehittävät tai käyttävät generatiivista tekoälyä noudattamaan AIA:n asettamia läpinäkyvyysvelvoitteita ja manipuloivien käytänteiden kieltoja. Velvoitteen noudattamiseksi allekirjoittajien tulee luoda tai ilmoittaa käytänteistä, jotka vähentävät manipuloivien tekoälyjärjestelmien haittavaikutuksia sekä ovat luotettavia ja ottavat käyttäjien oikeudet huomioon.³⁰ Jälleen syvävääreännösten osalta DSA:n sääntelyn tarkempi soveltaminen rinnastetaan AIA:n säännöksiin. Käytännesääntöjen osalta on kuitenkin hyvä huomioda, että ne velvoittavat vain niiden allekirjoittajia.

DSA:n ulkopuolisten virallislähteiden tarkoituksena olisi selkeyttää säädöksen soveltamista käytännössä. Kuitenkin lautakunnan raportti, komission suuntaviivat sekä käytännesäännöt eivät anna konkreettisia toimenpide-ehdotuksia tai ne viittaavat soveltamisessa suoraan AIA:n säännöksiin. AIA:n säännösten suuri merkitys DSA:n soveltamisessa nostaa kysymyksen siitä, voidaanko DSA:n velvoitetta edes soveltaa itsenäisesti, jos soveltaminen on kytketty tiukasti AIA:n soveltamiseen.

2.3 Sääntelyn kohde

DSA:n 35 artikla on sijoitettu III luvun jaksoon 5, joka sääntelee VLOP ja VLOSE-tarjoajia ja niitä koskevia huolellisuuden lisävelvoitteita. Täten kyseinen artikla soveltuukin ainoastaan VLOP ja VLOSE tarjoajiin.

DSA 33 artikla määrittelee, millä edellytyksillä välityspalvelujen tarjoajat voidaan luokitella VLOP- tai VLOSE-kategoriaan. Sen mukaan tarjoajalla tulee olla keskimäärältään kuukausittain 45 miljoonaa unionissa olevia palvelun aktiivisia vastaanottajia, ja komissio on ne erikseen nimennyt. Tähän mennessä komissio on nimennyt yhteensä 21 tarjoajaa, jotka täyttävät VLOP tai VLOSE edellytykset. Näiden joukkoon kuuluu muun muassa Google, Microsoft, TikTok, Meta, Twitter/X sekä muutamia suurimpia pornografista sisältöä tarjoavia palveluita, kuten pornhub ja xnxx.

Vaikka jo nimetyt VLOP ja VLOSE tarjoajat kattavatkin laajimmat verkon palvelut, jää niiden ulkopuolelle silti aivan valtava määrä välityspalveluiden tarjoajia. Syvävääreännössääntelyn ulkopuolelle jää esimerkiksi sosiaalisen median palveluita, kuten

³⁰ Code of Conduct on Disinformation, toimenpide 15.1 ja 15.2.

4chan, TruthSocial ja Reddit, jotka sisältävät paljon syväväärennettyä sisältöä. Näitä muita palveluntarjoajia DSA velvoittaa ottamaan käyttöön ilmoitusmenettelyjä, joilla kuka tahansa voi ilmoittaa palvelussa esiintyvistä laittomasta sisällöstä. Syväväärennökset eivät kuitenkaan ole itsessään DSA:n mukaan laitonta sisältöä,³¹ jolloin niistä ilmoittaminen voi jäädä ilman merkitystä.

VLOP ja VLOSE tarjoajien lisävelvollisuuksia on perusteltu sillä, että näillä tarjoajilla on korostunut yhteiskunnallinen merkitys ja mahdollisuus aiheuttaa vakavampia riskejä kuin muut.³² DSA:n ainoan syväväärennöksiin liittyvän artiklan kohdistuminen vain VLOP ja VLOSE tarjoajiin osoittaa mielestäni ristiriitaisuuden EU:n syväväärennösten näkemyksestä. Osittain EU näkee syväväärennöksien ilmiön vakavana yhteiskunnallisena riskinä, jolloin on tärkeää, että VLOP ja VLOSE tarjoajille asetetaan niitä koskevia velvoitteita. Toisaalta syväväärennösten puuttuminen muusta DSA:n sisällöstä antaa vaikutelman, ettei EU koe syväväärennöksiä kategorisesti niin vaarallisiksi, että niitä pitäisi ylipäänsä säännellä.

2.4 Sääntelyn täytäntöönpano

35 artiklan ja koko III luvun 5 jakson täytäntöönpanosta ja valvonnasta vastaa yksinomaisesti komissio.³³ Komission toimivallasta ja sen rajoista säännellään DSA:n IV luvun 4 jaksossa. DSA:n 65 artiklan mukaan komissio voi aloittaa menettelyn päättääkseen säädöksen noudattamatta jättämisestä ja sakkojen määräämisestä, jos se epäilee VLOP tai VLOSE tarjoajaa rikkovan säädöksen velvoitteita. Menettelyn aikana komissiolla on laajat tutkinta- ja tiedonsaantivaltuudet.³⁴ Komissio voi 73 artiklan mukaisesti todeta, että VLOP tai VLOSE tarjoaja ei ole noudattanut DSA:n säännöksiä, ja voi tämän perusteella asettaa tarjoajalle 74 artiklan mukaisesti sakon, joka on enintään kuusi prosenttia toimijan edellisen tilikauden maailmanlaajuisesta vuotuisesta kokonaisliikevaihdosta. Tehostaakseen toimintavaltaansa komissio voi myös määrätä uhkasakkoja.³⁵ Joulukuussa 2025 komissio käytti tätä valtaa

³¹ DSA 3 artikla alakohta h) ”’laittomalla sisällöllä’ mitä tahansa tietoa, joka sellaisenaan tai suhteessa johonkin toimintaan, mukaan lukien tuotteiden myynti tai palvelujen tarjoaminen, ei ole unionin tai minkään jäsenvaltion lainsäädännön, joka on unionin lainsäädännön mukainen, mukaista, riippumatta kyseisen lainsäädännön täsmällisestä kohteesta tai luonteesta;”.

³² DSA johdanto-osa 76 perustelukappale.

³³ DSA 56 artikla 2 kohta.

³⁴ DSA 67–69 artiklat.

³⁵ DSA 76 artikla.

ensimmäisen kerran, kun se määräsi X:lle, joka on nimetty VLOP tarjoajaksi, 120 miljoonan euron sakot DSA:n noudattamatta jättämisestä.³⁶

35 artiklan 1 kohdan täytäntöönpanon varmistuksena on siis komission määräämät sakot. Sitä varten VLOP tai VLOSE tarjoajan pitäisi ensin rikkoa artiklan velvoitetta, eli ne eivät olisi toteuttaneet tarpeellisia riskienvähentämistoimenpiteitä. Kuitenkin tämän näyttäminen toteen ei ole yksinkertaista. Artikla jättää tarjoajille paljon harkintavaltaa siitä, minkälaisia toimenpiteitä niiden pitäisi ottaa käyttöön omassa toiminnassaan. 1 kohdan alakohdat eivät myöskään ole suoraan velvoittavia, koska ne vain antavat esimerkkejä mahdollisista toimenpiteistä eri tapauksissa. Tarjoajan ei ole pakko käyttää juuri alakohdassa mainittua toimenpidettä, vaan voi käyttää omaa vaihtoehtoista tapaa.³⁷ Komission antamat suuntaviivat tai lautakunnan parhaat käytännöt on otettava huomioon VLOP ja VLOSE tarjoajien päätöksenteossa, mutta nekin eivät ole suoraan velvoittavia.³⁸

Kirjallisuudessa on argumentoitu, että sakkojen määräämisen rasitteena on myös komission resurssien määrä.³⁹ 35 artiklan veloitteen avonaisuus johtaa siihen, että sen noudattamatta jättämisen arvioimiseksi tarvittaisiin paljon todistusaineistoa. Vaikka komissiolla on laajat valvonta- ja tutkimismahdollisuudet, on silti vaikeaa näyttää toteen sitä, onko toimenpide tarpeeksi ”tehokas” tai ”oikeasuhteinen.” Lisäksi VLOP ja VLOSE tarjoajilla on hyvät resurssit komission päätösten haastamiseksi ja niiden viemiseksi tuomioistuimen arvioitavaksi.⁴⁰ Tämä nostaa sakkojen määräämisen kynnyksiä komissiolle. Katsonkin, että on hyvin epätodennäköistä, että komissio tulee lähiaikoina määräämään sakkoja juuri 35 artiklan perusteella.

2.5 Syvävääreännösten määritelmä DSA:ssa

DSA ei käytä termiä ”syvävääreännökset” missään sen artikloissa. Sen sijaan 35 artiklan alakohdassa k annetaan määritelmä, joka on lähes identtinen muualla esiintyvien syvävääreännösten määritelmien kanssa.

DSA:n määritelmä on:

³⁶ Komission lehdistötiedote 5.12.2025.

³⁷ Husovec 2024 s. 326–327.

³⁸ DSA johdanto-osa 89 perustelukappale.

³⁹ Husovec 2024 s. 274.

⁴⁰ Esimerkiksi Case T-348/23 Zalando SE v European Commission.

se on tuotettua tai manipuloitua kuva-, ääni- tai videosisältöä, joka selvästi muistuttaa olemassa olevia henkilöitä, esineitä, paikkoja tai muita tahoja tai tapahtumia ja antaa henkilölle valheellisen vaikutelman siitä, että se on aito tai totuudenmukainen

Määritelmästä voidaan nostaa syväväärennöksille neljä kriteeriä. Ensimmäisenä kriteerinä on se, että sisältö on jollain tapaa tuotettua tai manipuloitua. Määritelmässä ei ole tarkennettu, millä tekniikoilla sisällön manipulointia voidaan tehdä. Tämän mainitsematta jättäminen avaa määritelmän erittäin laajaksi, sillä sitä ei rajata tarkoittavan esimerkiksi vain tekoälylle luotua sisältöä. Toki on huomioitava, että sana ”tuotettua” (vrt. eng. ”generated”) on usein juuri tekoälyn luomuksiin viittaava termi. Toisena, sisällön on oltava kuvan, äänitteen tai videon muodossa. Nämä kolme kattavat tyypillisimmät ja helpoiten syväväärennöksiksi ymmärretyt median muodot. Määritelmästä on jätetty pois pelkästään tekstin muodossa olevat syväväärennökset.

Kolmanneksi sisällön täytyy ”selvästi muistuttaa henkilöitä, esineitä, paikkoja tai muita tahoja tai tapahtumia.” Sanan ”selvästi” käyttö nostaa tulkinnallisia kysymyksiä. Kuinka identtinen syväväärennöksen pitää olla oikeaan henkilöön ym., jotta se voidaan katsoa syväväärennökseksi, vai riittääkö suuri yhdennäköisyys? Määritelmä on myös laaja, koska se sisältää henkilöiden lisäksi myös muita syväväärennöksen kohteita. Viimeisenä kriteerinä on se, että syväväärennetty sisältö antaa valheellisen vaikutelman sen aitoudesta. Tämäkin nostaa tulkinnallisia kysymyksiä, sillä valheellinen vaikutelma ei ole kovin konkreettinen käsite. Määritelmässä ei oteta kantaa satiiriin tai parodiaan, joten jää nähtäväksi, katsotaanko ne tämän säädöksen mukaisesti ”valheellisen vaikutelman” ulkopuolelle.

Tätä määritelmää tai sen soveltamista koskevia kysymyksiä ei ole avattu säädöksen perusteluissa tai muissa virallislähteissä. Määritelmää ei myöskään ole suoraan käsitelty oikeuskirjallisuudessa, mutta AIA:n lähes identtisestä määritelmästä on kirjoitettu enemmän. Tässä osiossa nostettuihin tulkintakysymyksiin otetaan kantaa myöhemmin AIA:n määritelmän käsittelyn yhteydessä.

3 Tekoälysäädös

3.1 Johdatus tekoälysäädöksen sisältöön

Euroopan unionin tekoälysäädöksen tavoitteena on parantaa sisämarkkinoiden toimintaa, tukea innovointia sekä helpottaa luotettavan tekoälyn käyttöönottoa ottaen huomioon tekoälyn haitalliset vaikutukset terveyteen, turvallisuuteen ja perusoikeuksiin.⁴¹ Asetusta sovelletaan unioniin sijoittautuneisiin tai unionissa sijaitseviin tekoälyjärjestelmien tarjoajiin, käyttöönottajiin, maahantuojiin ja jakelijoihin sekä unioniin sijoittautuneisiin henkilöihin, joihin tekoälyjärjestelmien vaikutukset kohdistuvat.⁴² Kyseessä on taas Euroopan unionin asetus, jolloin säädöksen teksti on sisällöltään ja muodoltaan suoraan velvoittava kaikissa jäsenvaltioissa.⁴³ AIA astui voimaan syyskuussa 2024, mutta sen soveltaminen aloitettiin asteittain helmikuusta 2025 lähtien, ja se tulee kokonaan sovellettavaksi 2.8.2026.⁴⁴

AIA jakaa tekoälyjärjestelmät riskiperusteisesti, jotta niiden sääntely voidaan toteuttaa mahdollisimman oikeasuhtaisesti ja tehokkaasti.⁴⁵ Riskiluokkia on neljä: kielletyt tekoälyjärjestelmät, suuririskiset tekoälyjärjestelmät, yleiskäyttöiset tekoälyjärjestelmät sekä muut tekoälyjärjestelmät. Lisäksi AIA IV luku sääntelee tiettyjä tekoälyjärjestelmiä, joihin liittyy läpinäkyvyysriskejä.

Tämän tutkimuksen kannalta tärkein säädöksen kohta on 50 artikla, jossa säädellään muun muassa syväväarennöksiä tuottavia tekoälyjärjestelmiä. Lisäksi tässä tutkimuksessa keskitytään AIA:n valvontaan ja täytäntöönpanoon (IX luku) sekä AIA:n asettamiin seuraamuksiin (XII luku). AIA mahdollistaa myös käytäntöjen laatimisen.⁴⁶ 50 artikla ei ole vielä sovellettavissa vaan se tulee sovellettavaksi kesällä 2026.

3.2 50 artiklan sisältö

3.2.1 Säädösteksti ja sen perustelut

AIA sääntelee syväväarennöksiä tuottavien tekoälyjärjestelmien käyttöönottajien läpinäkyvyysvelvoitteita 50 artiklan 4 kohdan 1. kappaleessa. Artiklan sisältöä on perusteltu

⁴¹ AIA 1 artikla.

⁴² AIA 2 artikla.

⁴³ SEUT 288 artikla.

⁴⁴ AIA 113 artikla.

⁴⁵ AIA johdanto-osa 26–27 perustelukappaleet.

⁴⁶ AIA 95 artikla.

AIA:n johdanto-osan 132–137 perustelukappaleissa. 50 artiklan 4 kohdan 1. kappaleen mukaan:

Sellaisen tekoälyjärjestelmän, joka tuottaa tai manipuloi syvävääreännöksen muodostavaa kuva-, ääni- tai videosisältöä, käyttöönottajien on ilmoitettava, että sisältö on keinotekoisesti tuotettu tai että sitä on manipuloitu. Tätä velvoitetta ei sovelleta, jos käyttö on lain mukaan sallittu rikosten paljastamiseen, estämiseen ja tutkimiseen tai rikoksiin liittyviin syytetoimiin. Jos sisältö on osa selvästi taiteellista, luovaa, satiirista, fiktiivistä tai vastaavaa teosta tai ohjelmaa, tässä kohdassa säädetyt avoimuusvelvoitteet rajoittuvat siihen, että tällaisesta tuotetusta tai manipuloidusta sisällöstä ilmoitetaan asianmukaisesti tavalla, joka ei haittaa teoksen esittämistä tai sen käyttöä.

Kyseessä on siis tekoälyjärjestelmien käyttöönottaja koskeva avoimuusvelvoite. Säädösteksti ei täsmennä velvoitteen sisältöä tai rajoja, mutta säädöksen perusteluissa on niihin otettu enemmän kantaa. Perusteluiden mukaan syvävääreännöksen keinotekoinen alkuperä on ilmoitettava selkeästi ja erikseen, ja tuotos on merkittävä tekoälyn tuottamaksi.⁴⁷ Perusteluista siis löytyy melko tyhjentävästi pakollisen ilmoituksen sisältö (keinotekoinen alkuperä ja tekoälyn tuotos), mutta sen teknisen toteutuksen muoto ja rajaus jää vielä hieman avoimeksi. Vaatimukset ”selkeästi” ja ”erikseen” nostavat tulkinnallisia kysymyksiä, kuten milloin ilmoitus on tarpeeksi selkeä täyttääkseen vaatimuksen tai kuinka lähellä ilmoituksen pitää olla itse sisältöä. ”Erikseen” -vaatimus kuitenkin rajaa ilmoitusta niin, ettei sitä voida piilottaa itse syvävääreännettyyn sisältöön.

Avoimuusvelvoitteelle on myös tehty säädöstekstissä kaksi rajausta. Ensimmäkin lakisääteinen rikostutkinta jää velvoitteen ulkopuolelle. Toiseksi avoimuusvelvoite ei saa aiheuttaa haittaa luovan yms. teoksen esittämiseksi. Tämän rajoituksen perusteluna on oikeus sananvapauteen sekä taiteen ja tutkimuksen vapauteen.⁴⁸ Avoimuusvelvoitteesta ei kuitenkaan ole täysin luovuttu, vaan keinotekoisesta sisällöstä täytyy silti ilmoittaa. Nyt ilmoitukselle on annettu vaatimukseksi vain asianmukainen tapa, mutta ilmoituksen muotoa tai sisältöä ei kuitenkaan ole perusteluissa avattu. Voimme kuitenkin olettaa, että avoimuusvelvoitteen sisältö ja vaatimus erikseen ilmoittamisesta pätevät myös tässä tilanteessa, sillä ne eivät aiheuta haittaa teoksen esittämiseksi. Sen sijaan ilmoituksen selkeysvaatimus on rajoittunut, koska se voi mahdollisesti olla esittämistä haittaava tekijä. Joka tapauksessa säädösteksti on

⁴⁷ AIA johdanto-osa 134 perustelukappale.

⁴⁸ AIA johdanto-osa 134 perustelukappale.

tulkinnanvarainen ja sitä saatetaankin käyttää sen takia pahantahtoisesti kiertämään avoimuusvelvoitetta.

50 artiklan 4 kohta sisältää tulkinnanvaraisia rajoituksia sen sisältämään avoimuusvelvoitteeseen, mikä helpottaa koko velvoitteen kiertämistä. Näiden rajoitusten käytännön soveltamista ei ole avattu säädöstekstissä tai perusteluissa. Kuitenkin artiklan käytännönsoveltamista tulee auttamaan sen 7 kohta, jonka mukaan artiklan soveltamisen auttamiseksi tekoälytoimisto kannustaa käytännesääntöjen laatimista. Lisäksi komissiolla on mahdollisuus antaa täytäntöönpanosäädöksiä, jos se katsoo käytännesääntöjen olevan riittämättömiä. AIA 96 artiklan mukaan komissiolla on velvollisuus laatia suuntaviivat 50 artiklan täytäntöönpanosta, mutta näitä ei ole vielä julkaistu kirjoitushetkeen mennessä.

3.2.2 Virallislähteet

Kuten jo aiemmin kerroin osiossa 2.2.2, DSA:n syvävääreännöksiä koskevan artiklan soveltamisesta annetuissa virallislähteissä (suuntaviivat ja käytännesäännöt) on viitattu AIA:n sääntelyyn. Lisäksi komissio oli suuntaviivoissaan todennut AIA:n sisältävän parhaat käytännöt syvävääreännösten merkitsemiselle.⁴⁹ Nämä lähteet eivät kuitenkaan anna mitään ohjeistusta itse AIA:n soveltamiseen.

Kirjoittamishetkeen mennessä mitään lopullisia virallislähteitä AIA 50 artiklan soveltamisesta ei ole julkaistu. Kuitenkin joulukuussa 2025 komissio julkaisi ensimmäisen luonnoksen tekoälyllä tuotetun sisällön läpinäkyvyysvelvoitteiden käytännesäännöistä. Komission tavoitteena on julkaista lopulliset käytännesäännöt kesällä 2026. Vaikka kyseessä on vasta käytännesääntöjen ensimmäinen luonnos, niistä löytyy silti jo paljon konkreettista ohjeistusta artiklan käytännön soveltamisesta.

Käytännesäännöt sisältävät viisi 50 artiklan 4 kohdan soveltamista koskevaa velvoitetta, joista kolme ensimmäistä koskevat yleisesti 4 kohdan molempia kappaleita, neljäs koskee vain 4 kohdan 1. kappaletta ja viides vain 4 kohdan 2. kappaletta. Jokaisen velvoitteen konkreettiseksi täyttämiseksi on myös sovittu yhteisistä toimenpiteistä.

Yleisten velvoitteiden mukaan käytännesääntöjen allekirjoittajat ottavat käyttöön yhteiset termistöt sekä kuvakkeet, tekevät yhteistyötä valvovien viranomaisten kanssa sekä kouluttavat

⁴⁹ Komission suuntaviivat C/2024/3014 3.3. luku 37 kohta.

henkilöstöä 50 artiklan 4 kohdan soveltamisesta ja varmistavat ilmoitusten saavutettavuuden kaikille luonnollisille henkilöille. Nämä yleisen osion velvoitteet eivät ole erityisen konkreettisia, mutta ne antavat suuria yhteisiä linjoja 50 artiklan 4 kohdan soveltamisesta. Esimerkiksi erityisen tärkeänä on käytännesääntöjen luoma yhteinen jaottelu siitä, onko sisältö täysin tekoälyn tuottamaa vai tekoälyn avulla tuotettua, sekä yhteinen tavoite luoda koko EU:n kattava yhteinen kuvake tekoälyllä luodusta sisällöstä.⁵⁰

Vain syvävääreännöksiä koskevan veloitteen täyttämiseksi on sovittu kolmesta eri toimenpiteestä.⁵¹ Ensimmäisen mukaan allekirjoittajat asettavat yhtenäisiä sisäisiä järjestelmiä syväväärennetyn sisällön todentamiseksi lupaamalla myös, ettei tätä todentamista toteuteta vain automaation kautta. Toisen toimenpiteen tarkoituksena on selventää vaatimusten ”selkeästi” ja ”erikseen” soveltamista. Käytännesäännöissä annetaan paljon yksityiskohtaisia alatoimenpiteitä edellä mainittujen vaatimusten täyttämiseksi riippuen syväväärennetyn sisällön muodosta. Esimerkiksi pelkän syväväärennetyn kuvan yhteydessä on esitettävä yhtenäinen merkki rajatussa paikassa, pelkän syväväärennetyn äänen yhteydessä on soitettava lyhyt selkokielineen äänimerkki, jota on pidemmissä äänitallenteissa toistettava säännöllisesti, ja ei-reaaliaikaisen syväväärennetyn videon yhteydessä on annettava ilmoitus videon alussa tai jatkuvasti videon ajan. Kolmas toimenpide määrittelee tarkemmin 4 kohdan syväväärennetyn luovan yms. sisällön asianmukaisesta ilmoittamisesta. Toimenpiteessä annetaan myös lista toimivista ilmoitusmenetelmistä. Tässä ilmoituksen konkreettinen muoto ja sijainti jää vielä hieman avoimeksi, mutta toimenpide korostaa ilmoituksen esittämistä ensimmäisen altistumisen yhteydessä sekä ilmoituksen selkeyttä. Tämän osion konkretian puute on ymmärrettävää, sillä taiteellinen tai luova sisältö on lähes mahdotonta yksiselitteisesti tai tyhjentävästi määritellä etukäteen.

Tässä kohtaa on hyvä huomioda näiden virallislähteiden luonne *soft law*-lähteinä. DSA:han liittyvät lautakunnan raportti ja suuntaviivat sekä tulevat AIA:han liittyvät suuntaviivat eivät ole velvoittavaa oikeutta. Niiden tarkoitus ei ole asettaa uusia velvoitteita vaan selventää jo olemassa olevan säädöstekstin sisältöä. Tämä siis mahdollistaa sen, että säädöksen soveltamisalaan kuuluva toimija voi periaatteessa toteuttaa säädöksen asettamat velvollisuutensa muilla tavoin. Virallislähteistä poikkeaminen ei kuitenkaan ole välttämättä toimijalle täysin ilman seuraamuksia. Poikkeamisen johdosta toimija saattaa joutua

⁵⁰ First Draft Code of Practice on Transparency of AI-Generated Content, 2. osio toimenpiteet 1.1 ja 1.2.

⁵¹ First Draft Code of Practice on Transparency of AI-Generated Content, 2. osio toimenpiteet 4.1, 4.2 ja 4.3.

perustelemaan toimintaansa yksityiskohtaisemmin kuin tilanteessa, jossa tämä noudattaa virallislähteiden ohjeita. Tällaisessa tilanteessa viranomainen voisi haastaa nämä perustelut, jolloin säädöksen noudattaminen olisi lopulta tuomioistuimen päätöksen varassa.

Käytännesäännöt asettuvat sitovuudeltaan säädöstekstin ja suuntaviivojen välimaastoon. Ne ovat velvoittavia käytännesääntöjen allekirjoittajille, mutta toimijoilla on valinnanvapaus olla liittymättä käytännesääntöihin. Allekirjoittajien kesken on usein sovittu sopimusrikkomuksista, jos joku heistä ei täytä käytännesääntöjen velvoitteita. Näin käytännesääntöjen noudattaminen on varmistettu. Käytännesääntöihin liittyminen on vapaaehtoista, mutta ainakin DSA:n johdanto-osan 104 perustelukappaleen mukaan niistä kieltäytyminen ilman selitystä voidaan ottaa huomioon arvioidessa itse säädöksen noudattamista. Kirjallisuudessa onkin korostettu, että käytännesäännöistä kieltäytyminen asettaa toimijoille velvollisuuden jatkuvasti perustella kieltäytymistään.⁵² Tämä ei kuitenkaan välttämättä käytännössä aina toteudu. Esimerkiksi vuonna 2023 X vetäytyi disinformaatiota koskevista käytännesäännöistä.⁵³ Kirjallisuuden kannan mukaan X:llä olisi velvollisuus perustella poistumistaan jatkuvasti tulevina vuosina, mutta kuitenkin X:n vuoden 2024 DSA:n läpinäkyvyysraportissa ei mainita sanaa disinformaatio kertaakaan.

3.3 Sääntelyn kohde

AIA:n riskiperusteisessa sääntelymallissa syväväärennöksiä koskeva 50 artikla on erotettu muusta riskiluokittelusta omaan kategoriaansa eli säädöksen IV lukuun. Luvun otsikon mukaan sen alaiset säännökset koskevat vain ”tiettyjä tekoälyjärjestelmiä,” eivätkä luvun säädökset vaikuta muualla AIA:ssa annettuihin velvoitteisiin. IV luvun mukaisilla tekoälyjärjestelmillä on yhteistä niiden potentiaali harhauttaa luonnollisia henkilöitä tai potentiaali luoda harhauttavaa ja manipuloivaa sisältöä, eikä tämä potentiaali täysin rajoitu vain tiettyyn AIA:n riskikategoriaan.⁵⁴

50 artiklan velvoitteet eivät kuitenkaan sääntele itse tekoälyjärjestelmiä, vaan sääntele niiden tarjoajia ja käyttönottajia. Artiklan 4 kohta koskee vain tekoälyjärjestelmien käyttönottajia. AIA:n 3 artiklan mukaan käyttönottajalla tarkoitetaan:

⁵² Husovec 2024 s. 448.

⁵³ Gillet 2023, BBC.

⁵⁴ AIA Johdanto-osa 132 perustelukappale.

luonnollista tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta tahoa, joka käyttää valvonnassaan olevaa tekoälyjärjestelmää, paitsi jos tekoälyjärjestelmää käytetään henkilökohtaisessa muussa kuin ammattitoiminnassa

Määritelmä ei rajaa sen ulkopuolelle mitään potentiaalista tahoa, vaan kuka tahansa voi olla säädöksen mukainen käyttöönottaja. Määritelmä on kuitenkin rajoittunut vain ammattitoimintaan, eli vain ammattitoiminnassa tuotetut syvävääreännökset voivat kuulua 50 artiklan 4 kohdan soveltamisalaan.

Tämä rajoitus on johdonmukaista AIA:n kontekstissa, sillä henkilökohtaisessa käytössä olevat tekoälyjärjestelmät on rajattu koko säädöksen soveltamisalan ulkopuolelle.⁵⁵ Tämä on kuitenkin ongelmallista erityisesti syvävääreännösten näkökulmasta. Haitallisten syvävääreännösten levittämisen taustalla on harvoin ammattitoiminta, vaan kyseessä on yleensä yksittäisten sosiaalisen median käyttäjien jakamia sisällöltään syvävääreännettyjä julkaisuja. 50 artiklan velvoitteet eivät tulisi täten sovellettaviksi näissä tilanteissa, jos yksityishenkilöiden somepäivitykset lasketaan henkilökohtaiseen käyttöön.

AIA:n käyttöönottajan määritelmä tai siihen liittyvä johdanto-osan perustelukappale 13 ei määrittele tarkemmin henkilökohtaisen ja ammattitoiminnan rajaa. Unionin yleiseen tietosuojasetukseen (GDPR) on kuitenkin sisällytetty samantapainen soveltamisalueen raja. GDPR johdanto-osan 18 perustelukappaleen mukaan henkilökohtainen toiminta on sellaista, joka ei ole sidoksissa ammatilliseen tai kaupalliseen toimintaan.

Perustelukappaleessa myös annetaan henkilökohtaisen toiminnan esimerkkinä sosiaalinen verkostoituminen ja verkkotoiminta, jota harjoitetaan henkilökohtaisen toiminnan yhteydessä. Tästä voidaan tulkita, että sosiaalisen median päivitykset voitaisiin laskea henkilökohtaisen toiminnan alaisuuteen. Kuitenkin tässäkin ratkaisevaa on ammatillisuuden ja kaupallisuuden raja. Esimerkiksi sosiaalisen median vaikuttajan päivitykset voidaan katsoa olevan ammatillista ja kaupallista toimintaa, sillä vaikuttaja harjoittaa ammattiaan sekä saa päivityksistä yleensä myös kaupallista hyötyä. Tämä ei kuitenkaan ole aina yksiselitteistä ja tämä vaatii unionilta tarkennusta.

⁵⁵ AIA 2 artikla 10 kohta.

3.4 Sääntelyn täytäntöönpano

AIA:n 50 artiklan valvonnasta ja täytäntöönpanosta vastaa yleensä jäsenvaltioiden määräämä markkina- ja valvontaviranomainen.⁵⁶ Kuitenkin jos kyseessä on yleiskäyttöisen tekoälymallien tarjoajat, niin valvonnasta ja täytäntöönpanosta vastaa komission alainen tekoälytoimisto.⁵⁷ Marraskuussa 2025 komissio julkaisi ehdotuksensa muutoksista EU:n digisääntelyyn, mukaan lukien AIA:han (Digital Omnibus -ehdotus). Muutokset eivät koske 50 artiklan 4 kohtaa, mutta muutoksia on tulossa sääntelyn täytäntöönpanoon. Ehdotuksessa AIA 75 artiklaan lisätään maininta, että komission alainen tekoälytoimisto vastaa myös tekoälyjärjestelmistä, jotka on integroitu DSA:n mukaisiin VLOP ja VLOSE tarjoajiin, ja että komission täytyy antaa uusia täytäntöönpanoasetuksia tekoälytoimiston toimivallasta määrätä sakkoja.⁵⁸

Markkina- ja valvontaviranomainen (tai tekoälytoimisto) voi säädöksen vaatimusten rikkomisten ilmetessä vaatia tekoälyjärjestelmään liittyvältä toimijalta korjaustoimenpiteitä, mutta jos toimija ei toimenpiteitä suorita, voi markkina- ja valvontaviranomainen kieltää tai rajoittaa tekoälyjärjestelmän käyttöönottoa kansallisilla markkinoilla.⁵⁹

AIA:n 99 artiklassa säädetään säädöksen rikkomisesta määrättävistä seuraamuksista. Kyseisen artiklan mukaan AIA:n 50 artiklan rikkomisesta jäsenvaltio voi määrätä toimijalle hallinnollisen sakon. Se on joko enintään 15 miljoonaa euroa tai enintään 3 prosenttia yrityksen edeltävän tilikauden vuotuisesta maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta. Näistä valitaan aina korkeampi vaihtoehto. Yleiskäyttöisten tekoälymallien tarjoajien kohdalla voidaan määrätä samansuuruiset sakot kuin 99 artiklassa, mutta tällä kertaa ne ovat komission alaisen tekoälytoimiston määräämiä.⁶⁰ Digital Omnibus -ehdotus vaatii tähän uusia täytäntöönpanoasetuksia komissiolta, niin kuin edellä mainitsin.

3.5 Syväväärengosten määrittely AIA:ssa

Toisin kuin DSA, AIA käyttää säädöstekstissä termiä ”syväväärengokset” ja termi on myös erikseen määritelty 3 artiklassa. Sen mukaan syväväärengöksillä tarkoitetaan:

tekoälyllä tuotettua tai käsiteltyä kuva-, ääni- tai videosisältöä, joka muistuttaa olemassa olevia henkilöitä, esineitä, paikkoja, toimijoita tai tapahtumia ja joka

⁵⁶ AIA 74 artikla.

⁵⁷ AIA 75 artikla.

⁵⁸ Digital Omnibus on AI, 1 artikla 25 kohta.

⁵⁹ AIA 79 artikla 2 kohta.

⁶⁰ AIA 101 artikla.

antaa henkilölle valheellisen vaikutelman siitä, että se on aito tai totuudenmukainen

DSA:n määritelmän neljä kriteeriä löytyvät myös AIA:n määritelmästä. AIA:n määritelmää koskevassa kirjallisuudessa on todettu, että kaikkien kriteerien pitää täytyä samanaikaisesti, jotta sisältö voidaan todeta syvävääreännökseksi.⁶¹ Tämä voidaan myös analogisesti katsoa olevan totta myös DSA:n määritelmästä.

Määritelmä korostaa tekoälyä syvävääreännösten luojana ja määritelmän ulkopuolelle onkin siis jätetty muunlainen ihmisen tekemä sisällön manipulointi. Keskittyminen tekoälyn luomiin syvävääreännöksiin on johdonmukaista AIA:n sääntelykehikossa. Määritelmä sisältää laajasti eri median muodot, mutta jättää jälleen pois sen mahdollisuuden, että pelkkä teksti voisi olla syvävääreännös. Tätä päätöstä on kritisoitu kirjallisuudessa.⁶² AIA kuitenkin sääntelee tekoälyn muokkaamia tekstejä erikseen 50 artiklan 4 kohdan 2. kappaleessa.

Syvävääreännöksen kohde voi määritelmän mukaan olla lähes mikä tahansa ihmisistä esineisiin ja paikkoihin. Kirjallisuudessa on eriäviä näkemyksiä siitä, onko tämä määritelmän laajennus tarpeellinen. Łabuz on argumentoinut, että esineiden, paikkojen ja tapahtumien sisällyttäminen määritelmään on suositeltavaa, koska tapahtumien syvävääreännöksiä voidaan ja on käytetty⁶³ disinformaation levittämiseen.⁶⁴ Pehlivan, Forgó ja Valcke kuitenkin näkevät tämän ongelmallisena, sillä se laajentaa määritelmää ja siihen liittyviä velvollisuuksia liikaa.⁶⁵

Jälleen viimeisen ”valheellisen vaikutelman” -vaatimuksen rajat ovat tulkinnanvaraisia. Tässä nousee kysymys siitä, minkälainen painoarvo pitää antaa syvävääreännöksen näkevän ihmisen kykyyn tunnistaa keinotekoinen sisältö. Kirjallisuudessa määritelmää on tulkittu niin, että syvävääreännös antaa valheellisen vaikutelman, jos ”asiaan perehtynyt, tarkkaavainen ja huolellinen”⁶⁶ luonnollinen henkilö luulee sen olevan aito.⁶⁷

⁶¹ Łabuz 2023 s. 257.

⁶² Łabuz 2023 s. 259.

⁶³ Hurst 2023 euronews.

⁶⁴ Łabuz 2023 s. 258.

⁶⁵ Pehlivan – Forgó – Valcke 2024 s. 803.

⁶⁶ Voigt – Hullen 2024 s. 125, Vapaa suomennos engl. ”Informed, Attentive and Circumspect”.

⁶⁷ Voigt – Hullen 2024 s. 125, Pehlivan – Forgó – Valcke 2024 s. 78.

4 DSA:n ja AIA:n rinnakkaissoveltaminen

4.1 Syvävääreännösten määritelmä

Edellä olen esitellyt sekä AIA:n että DSA:n määritelmät syvävääreännöksille. Määritelmät ovat lähes identtiset, mutta ne eroavat muutamilla tavoilla. Ensinnäkin DSA ei tee suoraa viittausta tekoälyn rooliin syvävääreännösten luomisessa, kun taas AIA painottaa, että syvävääreännökset ovat juuri tekoälyllä luotuja. AIA:n velvoitteet koskevat vain tekoälyjärjestelmiä ja niiden tarjoajia tai käyttöönottajia, joten on johdonmukaista, että AIA:n määritelmä painottaa tekoälyä. DSA:n tarkoituksena sen sijaan on saada suuret internettoimijat reagoimaan syvävääreennettyyn sisältöön, jolloin ei ole tarpeellista rajata määritelmää vain tekoälyn tuotoksiin. Toki myös DSA:n käyttämä termi ”tuotettua” viittaa yleensä tekoälyn luomuksiin. Tämä määritelmien ero voi kuitenkin nousta ongelmaksi riippuen siitä, kumpaa määritelmää EU tulevassa käytännössä ja lainsäädäntöhankkeissa painottaa. Jos AIA:n määritelmän mukaisesti EU katsoo syvävääreännösten olevan vain ainoastaan tekoälyn luomuksia, niin silloin luonnollisten henkilöiden muokkaamat syvävääreännökset jäisivät ilman sääntelyä. AIA:lla on suuri merkitys DSA:n soveltamisessa, joten on mahdollista tulkita AIA:n määritelmän ottavan etusijan myös DSA:n soveltamisessa.

Toisena erona määritelmässä on sanan ”selvästi” käyttö. DSA:n mukaan syvävääreännösten täytyy ”selvästi muistuttaa olemassa olevia henkilöitä”, kun taas AIA:n mukaan syvävääreännösten täytyy vain ”muistuttaa olemassa olevia henkilöitä.” Ero on pieni, mutta se voi nostaa tulkinnallisia kysymyksiä. Asiaa vaikeuttaa myös se, että AIA:n perustelukappale 136, joka käsittelee AIA 50 artiklan sisältöä, käyttää myös ”selvästi” sanaa syvävääreännösten kuvailussa. Perusteluiden merkityksenä on auttaa artiklojen tulkinnassa, joten voi olla, että AIA:n määritelmää tulisi silti tulkita niin kuin siinä olisi käytetty ilmaisua ”selvästi.”

Näistä eroista huolimatta syvävääreännösten määritelmät ovat muilta osiltaan identtiset. Molemmat ottavat huomioon syvävääreennetyksen sisällön monimuotoisuuden, mutta jättävät kategorisesti pelkän tekstin määritelmän ulkopuolelle. Molemmat määritelmät myös ottavat huomioon, että syvävääreännöksen kohteena voi olla melkein mitä tahansa ihmisistä esineisiin. Lisäksi molemmat määritelmät painottavat, että syvävääreännöksen on annettava valheellinen vaikutelma sen aitoudesta. Nämä yhteneväisyydet osoittavat, että EU on omaksunut pitkälti yhtenäisen määritelmän syvävääreännöksistä.

4.2 Velvoitteiden soveltaminen

Syväväärennosten käsittelyssä EU on sekä AIA:ssa että DSA:ssa ottanut sääntelytavakseen avoimuusvelvoitteet. DSA sisältää myös kehotuksen ilmoitusmenettelyn mahdollistamisesta, mistä on kuitenkin säännelty tarkemmin muualla DSA:ssa. Molemmissa säädöksissä avoimuusvelvoitteen tavoitteena on varmistaa, että syväväärennetty sisältö on asianmukaisesti merkitty, jotta se voidaan tunnistaa keinotekoiseksi. Koska itse velvoite on pohjaltaan sama, on tärkeää tunnistaa velvoitteiden konkreettisen soveltamisen, sääntelyn kohteiden ja säädösten tavoitteiden erot.

Ensinnäkin DSA:n ja AIA:n erottavat niiden sitovuus. DSA:n avoimuusvelvoite ei ole yleinen kaikkia artiklan soveltamisalaan kuuluvia toimijoita sitova velvoite, vaan kyseessä on pelkästään esimerkki mahdollisesta riskinvähentämistoimenpiteestä. DSA antaa periaatteessa mahdollisuuden käyttää vaihtoehtoisia toimenpiteitä syväväärennosten aiheuttamien riskien vähentämiseksi. AIA:n velvoitetta ei sen sijaan voi kiertää muilla toimenpiteillä. Tämä ero tekee AIA:n velvoitteen täytäntöönpanemisesta paljon helpompaa.

Toiseksi säädösten käytännön soveltamiselle on annettu hyvin eritasoisia ohjeita. AIA sisältää sen perusteluissa tarkennuksia velvoitteen konkreettiseen soveltamiseen, ja velvoitteen soveltamista varten ollaan luomassa myös tarkkoja käytännesääntöjä. Nämä kaikki antavat AIA:n avoimuusvelvoitteelle tarkemman muodon, jota on helpompi panna täytäntöön. DSA:n velvoitteelle ei ole annettu tarkempaa muotoa säädöksen perusteluissa. Lisäksi sekä unionin omat virallislähteet että aiheeseen liittyvät käytännesäännöt painottavat molemmat AIA:n sääntelyn merkitystä DSA:n soveltamisessa. Komissio on myös selvästi AIA:n laatimisessa päätenyt tähän samaan lopputulokseen, sillä AIA:n perusteluissa on erikseen mainittu, että AIA:n velvoitteilla on erityinen merkitys DSA:n velvoitteen soveltamisessa.⁶⁸

AIA:n etusijaa osoittaa myös sen soveltamisalan rajaus, jonka mukaan AIA ei vaikuta DSA:n II luvun velvoitteisiin.⁶⁹ Kirjallisuudessa on tuotu esiin tulkinta, jonka mukaan tämä rajaus tarkoittaisi sitä, että AIA:n säädökset saavat etusijan kaikkiin muihin DSA:n velvoitteisiin, jos ne olisivat ristiriitaisia.⁷⁰ En itse tulkitse, että DSA:n ja AIA:n velvoitteiden välillä olisi

⁶⁸ AIA johdanto-osa 120 ja 136 perustelukappaleet.

⁶⁹ AIA 2 artikla 5 kohta.

⁷⁰ Lindroos-Hovinheimo – Koivisto – Koulu – Sankari 2025 s. 64–65.

tulkinnallisia ristiriitoja, sillä ne ovat sisällöltään lähes identtisiä. AIA ei syrjäytä DSA:n velvoitetta, mutta se on tarpeellinen DSA:n velvoitteen tarkentamiseksi.

AIA:n velvoite erottuu DSA:sta myös se, että siihen kuuluu luovaan sisältöön kohdistuva rajaus. Tämä voi mahdollistaa velvoitteen kiertämistä ja hämärtää sen tulkintaa. DSA ei erottele luovassa työssä käytettyjä syvävääreännöksiä, mikä voisi periaatteessa johtaa ankarampaan avoimuusveloitteeseen. Kuitenkin jälleen AIA:n painotus DSA:n soveltamisessa johtaisi myös luovan sisällön rajauksen käyttämiseen DSA:n soveltamisessa.

Kaikki tämä herättää kysymyksen siitä, onko DSA:n velvoitteella mitään itsenäistä merkitystä. Vaikka velvoitteet ovat päällekkäiset ja siksi AIA saa konkretiansa takia etusijaa, voisi DSA silti saada omaa merkitystä, jos säädösten kohteet eroaisivat merkittävästi toisistaan.

4.3 Sääntelykokonaisuuden kohteet

Sääntelyn merkityksen selvittämiseksi täytyy ensin eritellä tilanteet, joissa molemmat säädökset velvoittavat samoja toimijoita, joissa vain toinen säädöksistä koskee tiettyä toimijaa tai joissa kumpikaan säädöksistä ei tule sovellettavaksi.

DSA:n velvoite koskee VLOP ja VLOSE tarjoajia ja AIA:n velvoite koskee syvävääreännöksiä luovien tekoälyjärjestelmien käyttöönottajia. DSA:n soveltamisala on rajatumpi, sillä VLOP ja VLOSE tarjoajia on tähän mennessä nimetty vain 21 kappaletta. Näistä tarjoajista monet ovat kuitenkin myös aktiivisia tekoälyn kehittäjiä ja käyttäjiä,⁷¹ jolloin niihin voitaisiin soveltaa molempia säädöksiä samanaikaisesti. On kuitenkin selvää, että DSA:n velvoitteen avoimuus ja konkretian puute ajavat nämä kyseiset tarjoajat soveltamaan mieluummin AIA:n velvoitteita. Jää vielä nähtäväksi, tarkoittaako AIA:n velvoitteen noudattaminen myös automaattisesti DSA:n velvoitteen noudattamista, jos sääntelyn kohde kuuluu molempien säädösten soveltamisalaan. Kaikki VLOP ja VLOSE tarjoajat eivät kuitenkaan kuulu AIA:n artiklan soveltamisalaan, jolloin niihin voitaisiin soveltaa vain DSA:n säädöksiä. Kuten olen jo aiemmin tuonut esille, on DSA:n soveltaminen virallislähteissä kuitenkin laajasti sidottu AIA:han, jolloin myös näiden tarjoajien tulisi ainakin välillisesti noudattaa AIA:ta osoittaakseen DSA:n velvoitteen noudattamisen.

⁷¹ Esim. Google, Microsoft ja X.

DSA:n velvoitteen rajattu soveltamisala tuottaa myös omia ongelmiaan. Velvoitteen rajautuminen vain ja ainoastaan VLOP ja VLOSE tarjoajiin jättää sen ulkopuolelle suuren määrän verkkoalustoja, joilla ei ole mitään velvollisuuksia syvävääreännösten ilmoittamisesta. AIA täyttää tätä sääntelyaukkoa vain sellaisten verkkoalustojen osalta, jotka ovat myös syvävääreännöksiä luovien tekoälyjärjestelmien käyttöönottajia. Yksityishenkilöiden lataamiin syvävääreännöksiin on sovellettava myös AIA:n ammattitoiminnan rajausta, joka luo myös osaltaan sääntelyaukon. AIA ei luo avoimuusvelvoitteita yksityisten henkilöiden tuottamiin syvävääreännöksiin, jolloin näiden henkilöiden ei tarvitse ilmoittaa syvävääreännöksistään julkaistessaan niitä yleisölle. AIA:n soveltuminen näihin syvävääreännöksiin riippuu siitä, onko yksityishenkilön toiminta ammattitoimintaa vai ei. DSA täydentää tätä aukkoa hieman, sillä VLOP tarjoajilla olisi velvollisuus tuoda esiin yksityisten henkilöiden julkaisemien syvävääreännösten alkuperä riippumatta siitä, onko kyseessä henkilökohtaista vai ammatillista toimintaa. Vaikka VLOP tarjoajat kattavatkin käyttäjämääriltään ja levinneisyydeltään suuren osan verkossa tapahtuvasta viestinnästä, jää tämä sääntelyaukko silti täyttämättä suurelta osalta verkkoalustoja.⁷² Täten siis yksityishenkilön yksityiskäytössä julkaisemaan syvävääreännökseen verkkoalustalle, joka ei ole VLOP tarjoaja, ei soveltuisi DSA eikä AIA.

Sääntelykokonaisuuden kohteiden erojen taustalla on säädösten tavoitteet, jotka on hyvä ottaa huomioon sääntelykokonaisuutta arvioidessa. DSA:n tavoitteena on edistää turvallista ja luotettavaa verkkoympäristöä, mikä on selvästi myös sen 35 artiklan riskienvähentämistoimenpiteiden tavoite. Tästä tavoitteesta voidaan myös helposti johtaa verkkoalustojen mahdollisuus puuttua yksityishenkilöiden tuottamiin syvävääreännöksiin, sillä tämä mahdollisuus edistäisi myös verkkoalustojen turvallisuutta. On kuitenkin osittain harmillista, että tämä mahdollisuus on rajattu vain VLOP tarjoajille. Itse näen, että näin säädettiin sen takia, että mahdollisuuden antaminen kaikille verkkoalustoille olisi heikentänyt liikaa yksityishenkilöiden sananvapautta ja yksityisyydensuojaa.

AIA:n tavoitteena sen sijaan on muun muassa parantaa luotettavan ja ihmiskeskeisen tekoälyn käyttöönottoa. Syvävääreännösten avoimuusvelvoite on siis säädöksen tavoitteiden mukainen, mutta jälleen säädöksen rajautuminen ammattitoimintaan on harmillista. Tässäkin selvästi yksityisyyden suoja on ottanut etusijan. Jo pelkästään säädösten tavoitteista voidaan huomata velvoitteiden kohteiden erot, sillä DSA sääntelee verkkoalustojen turvallisuutta ja AIA sääntelee tekoälyjärjestelmien luotettavuutta. Mutta kuten edellä jo mainitsin, molempien

⁷² Esim. Reddit, 4chan ja TruthSocial.

säädösten omat rajoitukset mahdollistavat tilanteen, jossa kumpikaan säädöksistä ei tule sovellettavaksi. Tämänlainen tilanne tuskin on tarkoituksenmukainen eikä se edistä kummankaan säädöksen tavoitteita.

4.4 Sääntelykokonaisuuden täytäntöönpano

Sääntelykokonaisuuden täytäntöönpanosta saattaa syntyä ongelmia tilanteissa, joissa molemmat säädökset voivat tulla sovellettavaksi samanaikaisesti. Tällöin tulee ratkaistavaksi, miten säädösten täytäntöönpanon valvonta toimii yhtäaikaisesti ja minkä säädösten perusteella voidaan määrätä seuraamuksista.

DSA:n velvoitteen täytäntöönpanosta vastaa komissio ja AIA:n velvoitteen täytäntöönpanosta vastaa komission alainen tekoälytoimisto tai jäsenvaltion markkina- ja valvontaviranomainen, riippuen siitä, onko kyseessä yleiskäyttöinen tekoälyjärjestelmä vai ei. Ennen Digital Omnibus -ehdotusta, VLOP ja VLOSE tarjoajien valvonta olisi jakautunut komission ja markkina- ja valvontaviranomaisen kesken, mutta AIA:n muutoksissa VLOP ja VLOSE tarjoajien AIA:n täytäntöönpanon valvonta siirrettiin täysin tekoälytoimiston toimivaltaan. Näin VLOP ja VLOSE tarjoajien valvonta on nyt täysin keskitetty komission hoidettavaksi.

Mikäli molempien säädösten velvoitteiden soveltamisalaan kuuluva tarjoaja rikkoo sille säädettyjä avoimuusvelvoitteita, tarjoajalle voidaan määrätä sakkorangaistus. Säädöksistä DSA mahdollistaa ankarampien sakkojen määräämisen. Suurempien sakkojen uhka ohjaa paremmin massiivisten yritysten toimintaa, mutta kuten olen jo aiemmin tuonut esille, DSA:n ja erityisesti sen 35 artiklan perusteella annettuihin sakkoihin liittyy paljon näyttöongelmia. Komission niukat resurssit näytön hankkimiseksi, 35 artiklan avoimuus sekä VLOP ja VLOSE tarjoajien valmiudet haastaa sakkopäätökset johtavat siihen, että kynnys määrätä sakkoja nousee huomattavasti. AIA sen sijaan antaa paljon konkreettisempaa lähtökohdan arvioida velvoitteen rikkomista. Näin myös sakkojen määrääminen sen perusteella on EU:lle turvallisempi vaihtoehto, vaikka sakkojen uhkavaikutus jäisi pienemmäksi. VLOP ja VLOSE tarjoajille saattaa olla edullisempää maksaa ajoittain sakkoja sääntelyn rikkomisesta, kuin muuttaa radikaalisti niiden toimintatapoja.⁷³ Tämä vaarantaa koko sääntelykokonaisuuden tarkoituksen, jos velvoitteiden kiertämistä ei voida tarpeeksi hyvin rangaista.

⁷³ Stringhi 2024 s. 227.

5 Johtopäätökset

Olen edellä tuonut esille havaintojani EU:n syvävääreännöksiä koskevasta sääntelyn eli DSA 35 artiklan sekä AIA 50 artiklan rinnakkaissoveltamisesta. Olen myös koonnut keskeiset havainnot työn lopussa olevaan taulukkoon 1. Molemmat säädökset sisältävät samanlaisia avoimuusvelvoitteita, lähes identtisen määritelmän syvävääreännöksistä sekä säädösten päällekkäisissä soveltamistilanteissa niiden täytäntöönpanon valvonta on keskitetty yhdelle taholle. Artiklojen eroina on ensinnäkin sääntelyn kohteena olevat tahot, vaikka joissain tilanteissa molemmat säädökset voivatkin tulla sovellettaviksi. Ja toiseksi artikloja erottaa niiden velvoitteiden sitovuuden aste. Yksi kysymys nousi useampaan otteeseen esille: Onko DSA 35 artiklalla mitään omaa merkitystä, jos AIA 50 artikla sääntelee syvävääreännöksiä tarkemmin?

Oma näkemykseni on, että DSA:n syvävääreännössääntelyn merkitys on lähes kokonaan symbolinen. Artiklan avoimuusvelvoite ei ole suoraan velvoittava, vaan enemmänkin kehoitus VLOP ja VLOSE tarjoajille pyrkiä ottamaan huomioon syvävääreännökset niiden toiminnassa. Sääntelyn taustalla olikin kompromissi, kun lainvalmistelussa tarjoajia oikeasti sitova avoimuusvelvoite siirrettiin pelkäksi toimenpide-ehdotukseksi.⁷⁴ AIA sen sijaan pystyttiin säätämään niin, että syvävääreännökset saivat itselleen sitovan avoimuusvelvoitteen. Myös EU näyttäisi näkevän AIA:n syvävääreännössääntelyn korjaavan DSA:n sitovuusongelmia, sillä AIA:n perusteluissa korostetaan sen merkitystä DSA:n täytäntöönpanossa.⁷⁵ Vaikka AIA on tarkempi ja konkreettisempi säädös, uskon silti DSA:n toimivan loppupeleissä tietynlaisena varaventiilinä EU:lle, mikäli sen tarvitsee vaatia toimia VLOP ja VLOSE tarjoajilta. DSA:n velvoite on periaatteessa parempi torjumaan verkkoon ladattuja syvävääreännöksiä, joten toivonkin EU:lta DSA:n sitovuusongelmien korjaamista tulevaisuudessa.

Säädökset eivät kuitenkaan ole täydellisiä. Molempien artiklojen verrattavan niukat soveltamisalat johtavat tilanteisiin, joissa osa syvävääreännösten tuottajista sekä verkkoalustoista jää ilman konkreettista sääntelyä. Kirjallisuudessa on myös kritisoitu avoimuusvelvoitteita sääntelytapana, joka ei tehokkaasti estä pahantahtoisia toimijoita levittämästä syvävääreännöksiä.⁷⁶ Komissio kuitenkin aktiivisesti tarkkailee näiden säädösten

⁷⁴ Husovec 2024 s. 324–325.

⁷⁵ AIA johdanto-osa 120 ja 136 perustelukappaleet.

⁷⁶ Łabuz 2024 s. 795.

etenemistä. Digital Omnibus -ehdotus osoittaa, että Komissio on myös valmis tekemään muutoksia sääntelyyn.

Lopuksi on hyvä huomioida tuomioistuinten rooli. Havaintoni nostavat esille paljon artiklojen tulkinnanvaraisuuksia, jotka lopulta ovat vain tuomioistuimen vastattavissa. DSA:n sääntely on jo sovellettavissa, mutta AIA:n 50 artikla tulee sovellettavaksi vasta kesällä 2026. Voi siis mennä vuosia, ennen kuin tuomioistuimet tulevat antamaan päätöksiä AIA:n soveltamisesta. Tuomioistuimilla olisi potentiaalia antaa jo tälläkin hetkellä päätöksiään DSA:sta, mutta se vaatisi ensin oikeudenkäyntiä, missä DSA:n 35 artikla tulisi arvioitavaksi. Kuten jo edellä mainitsin, en usko, että DSA:n 35 artiklaa tuotaisiin välttämättä ikinä tuomioistuimen arvioitavaksi näyttöongelmien takia.

Taulukko 1. Säädösten soveltamisalojen erot

Havainnollistava taulukko DSA 35.1 (k) art. ja AIA 50.4 art. soveltamisalan eroista.

	<i>Digipalvelusäädös 35.1 (k) art.</i>	<i>Tekoälysäädös 50.4 art.</i>
<i>Säädösten tavoitteet</i>	Digipalvelusäädös ”edistää välityspalvelujen sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa vahvistamalla sellaista turvallista, ennustettavaa ja luotettavaa verkkoympäristöä koskevat yhdenmukaistetut säännöt, joka helpottaa innovointia ja jossa suojellaan tehokkaasti perusoikeuskirjassa vahvistettuja perusoikeuksia” (DSA 1 art.)	Tekoälysäädös ”parantaa sisämarkkinoiden toimintaa ja edistää ihmiskeskeisen ja luotettavan tekoälyn käyttöönottoa, samalla kun varmistetaan terveyden, turvallisuuden, perusoikeuskirjassa vahvistettujen perusoikeuksien, mukaan lukien demokratia, oikeusvaltio ja ympäristön korkeatasoinen suojele, tekoälyjärjestelmien haitallisilta vaikutuksilta unionissa, ja tukea innovointia” (AIA 1 art.)
<i>Artiklan sisältämät velvoitteet</i>	Velvollisuus toteuttaa riskienvähentämistoimenpiteitä. Esimerkkitoimenpiteenä alakohta k, jossa ehdotetaan ilmoittamista syvävääreännöksen keinotekoisesta alkuperästä (avoimuusvelvollisuus) sekä syvävääreännösten ilmiäntömenettelyn mahdollistamista	Velvollisuus ilmoittaa syvävääreännöksen keinotekoisesta alkuperästä (avoimuusvelvollisuus)
<i>Artiklaan liittyvät virallislähteet</i>	Lautakunnan raportti, komission suuntaviivat, käytännesäännöt disinformaatiosta	Luonnos käytännesäännöistä.
<i>Velvoitteiden kohde</i>	Erittäin suuret verkkoalustat (VLOP) ja erittäin suuret verkossa toimivat hakukoneet (VLOSE)	Syvävääreännöksiä luovien tekoälyjärjestelmien käyttöönottajat
<i>Täytäntöönpano- viranomainen</i>	Komissio	Markkinavalvontaviranomainen tai tekoälytoimisto (komissio)
<i>Seuraamukset</i>	Sakko, joka on enintään kuusi prosenttia sen edellisen tilikauden maailmanlaajuisesta vuotuisesta kokonaisliikevaihdosta	Sakko, joka on enintään 15 miljoonaa euroa tai enintään kolme prosenttia yrityksen edeltävän tilikauden vuotuisesta maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta
<i>Syvävääreännöksen määritelmä (Erot lihavoitu)</i>	”tuotettua tai manipuloitua kuva-, ääni- tai videosisältöä, joka selvästi muistuttaa olemassa olevia henkilöitä, esineitä, paikkoja tai muita tahoja tai tapahtumia ja antaa henkilölle valheellisen vaikutelman siitä, että se on aito tai totuudenmukainen”	” tekoälyllä tuotettua tai käsiteltyä kuva-, ääni- tai videosisältöä, joka muistuttaa olemassa olevia henkilöitä, esineitä, paikkoja, toimijoita tai tapahtumia ja joka antaa henkilölle valheellisen vaikutelman siitä, että se on aito tai totuudenmukainen”